

tuur en ze hield bijvoorbeeld een toespraak op het eerste Poolse architectuurcongres, dat plaatsvond in 1998.

Halina Skibniewska werd als architect, politicus en mens met veel ethische dilemma's geconfronteerd. Was ze bereid gebouwen te ontwerpen en zo ja, voor wie? Paradoxaal genoeg werden de appartementen die ze ontwierp met de oprechte intentie om de samenleving te dienen, vaak toegewezen aan partijleden. Moest ze instemmen met massaproductie van lage kwaliteit? Soms weigerde ze opdrachten, als ze zich realiseerde dat ze haar architectonische expertise maar in beperkte mate zou kunnen inzetten. Was ze bereid samen te werken met het regime om het leven van de mensen te verbeteren? Ze wist dat ze gebruikt werd om de machthebbers te legitimeren.

Skibniewska's benadering van de architectuur werd gekenmerkt door een combinatie van idealisme en pragmatisme, waarbij de nadruk lag op het verbeteren van de huisvesting en het bepleiten van meer professionele vrijheid. Ze had het vermogen om bureaucraten te overtuigen om hun routinematige manier van denken te doorbreken. Sommige van haar projecten werden nooit gerealiseerd, verdwenen in een la of werden vergeten. Ze kreeg tot op zekere hoogte te maken met ongunstige oordelen over haar politieke betrokkenheid, maar beschouwde dit als onvermijdelijk en als de prijs die ze voor haar activiteiten moest betalen.

Een van de taken van de publieke intellectueel is om als contactpersoon op te treden en manieren te vinden om communicatie tussen verschillende sferen mogelijk te maken. Dit betekende dat Skibniewska discussies aanging met verschillende doelgroepen en gesprekspartners, en gebruikmaakte van de kennis die ze had opgedaan in overlappende disciplines. Hoewel Skibniewska in de architectuur de rol van contactpersoon speelde, wist ze deze uit te breiden door praktische arbeid te combineren met pogingen om het systeem te veranderen. Deze positie, die vandaag de dag nog steeds actueel is, combineert het bouwen van allianties voor structurele verandering met het werken op zowel praktisch als strategisch niveau.

Vertaling: InOtherWords, Maria van Tol

Public Positions: An Attempt to Categorise Public Engagement

Tom Avermaete, Véronique Patteeuw, Elsbeth Ronner and Hans Teerds

In addition to the six architects presented in this issue of OASE, there are countless other architects who engage, either prominently or behind the scenes, in the public domain. From diverse backgrounds, with varying ambitions, and using a wide variety of tools, they contribute to improving conditions, public debate or public administration. In working on this issue, we traced different positions in this public participation: that of the architect as syndicalist, populist, activist, facilitator or politician. As with any subdivision, examples hardly ever fit into a single category. Sometimes public participation varies over time, or combines two or more categories at once, as each period takes a different stance, an alternative approach, requiring other media to convey the interference in the public debate. Nevertheless, this categorisation is useful because it clarifies how the public is defined in particular cases, which available media architects can make use of and, vice versa, how public participation affects the relationship between participants and their profession. To clarify the different forms of participation and show the diversity of positions (including the variations within the categories we defined), we present the different positions, each illustrated by short introductions on the work and lives of four architects who were involved in public debate at some point during (or throughout) their careers as syndicalists, populists, activists, facilitators or politicians.

Publieke posities:

Een poging om maatschappelijke betrokkenheid te categoriseren

Tom Avermaete, Véronique Patteeuw, Elsbeth Ronner en Hans Teerds

Naast de zes architecten die in dit nummer van *OASE* worden gepresenteerd, zijn er nog talloze andere architecten die zich, al dan niet zichtbaar, in het publieke domein begeven. Vanuit verschillende achtergronden, met verschillende ambities, en met behulp van een grote variatie aan instrumenten, dragen ze bij aan het verbeteren van omstandigheden, het publieke debat of het openbaar bestuur. Bij het werken aan dit nummer traceerden we in deze publieke participatie verschillende posities: die van de architect als syndicalist, populist, activist, facilitator of politicus.¹ Zoals gebruikelijk bij pogingen een dergelijke onderverdeling te maken, is het niet gemakkelijk de voorbeelden onder te brengen in een enkele categorie. Sommige architecten leveren op verschillende momenten heel verschillende bijdragen aan het publieke debat, hanteren door de tijd heen andere benaderingen of gebruiken andere media om zich in het publieke debat te mengen. Toch is deze categorisering nuttig, omdat die duidelijk maakt hoe het publiek in bepaalde gevallen wordt gedefinieerd, van welke beschikbare media architecten gebruik kunnen maken en hoe publieke participatie de relatie tussen deelnemers en hun vakgebied vice versa beïnvloedt. Om de verschillende vormen van participatie te verhelderen en de diversiteit aan posities te laten zien (inclusief de variaties binnen de categorieën die wij hebben gedefinieerd), presenteren we de verschillende posities, elk geïllustreerd door korte inleidingen over werk en leven van vier architecten die op een bepaald moment tijdens (of gedurende hun gehele) carrière als syndicalist, populist, activist, facilitator of politicus betrokken waren bij het publieke debat

Contributors to this overview:

- Serafina Amoroso is an architect and lecturer in Architectural Design at the Universidad Rey Juan Carlos in Madrid.
- Maria Bonaiti is Full Professor in the History of Architecture at Università Iuav di Venezia.
- Gianluca Croce is an architect, currently working as a research fellow at the Politecnico di Torino.
- Simon Duthoit is a Master student at the École Nationale Supérieure d'Architecture et de Paysage de Lille.
- Felicia Liang is assistant curator at Ark Des, Stockholm.
- Serena Papalardo is an architect and research associate at the Department of Architecture and Art at Università Iuav di Venezia.
- Annamaria Prandi is an architect and curator based in Zurich.
- Sabrina Righi is a PhD candidate at the Department of Architecture and Arts at Università Iuav di Venezia.
- Elsbeth Ronner runs the architecture firm Lilith Ronner van Hooijdonk since 2010 and is a lecturer at TU Delft.
- Chiara Semenzin is an architect and research associate at the Department of Architecture and Art at Università Iuav di Venezia.
- Hans Teerds is architect and urban designer and works as senior lecturer at the ETH in Zurich.
- Melek Pinar Uz Baki is an architect and associate professor at Baskent University in Ankara.
- Elisa Vendemini is a PhD candidate at the Department of Architecture and Arts at Università Iuav di Venezia.

I

This categorisation is based on the four categories that Tom Avermaete defined in his article 'The Architect and the Public', in which he distinguishes between different conceptions of 'the public' in order to define how architects have related to it. We added a fifth category: the politician, emphasising how public participation can lead to the choice to take public responsibilities. Tom Avermaete, 'The Architect and the Public: Empowering People in Postwar Architectural Culture', *HUNCH* 14 (2010).

De bijdragen aan dit overzicht zijn van de hand van:

- Serafina Amoroso, architect en docent architectonisch ontwerp aan de Universidad Rey Juan Carlos in Madrid.
- Maria Bonaiti, hoogleraar architectuur-geschiedenis aan de Università Iuav di Venezia.
- Gianluca Croce, architect en werkzaam als onderzoeker aan de Politecnico di Torino.
- Simon Duthoit, masterstudent aan de École Nationale Supérieure d'Architecture et de Paysage de Lille.
- Felicia Liang, assistent-curator bij Ark Des, Stockholm.
- Serena Pappalardo, architect en onderzoeksmedewerker aan de afdeling architectuur en kunst van de Università Iuav di Venezia.
- Annamaria Prandi, architect en curator in Zürich.
- Sabrina Righi, promoveert aan de afdeling architectuur en kunst van de Università Iuav di Venezia.
- Elsbeth Ronner voert sinds 2010 het architectenbureau Lilith Ronner van Hooijdonk en is docent aan de TU Delft.
- Chiara Semenzin, architect en onderzoeksmedewerker aan de afdeling architectuur en kunst van de Università Iuav di Venezia.
- Hans Teerds is architect en stedenbouwkundige en werkt als senior docent aan de ETH in Zürich.
- Melek Pinar Uz Baki, architect en universitair docent aan de Baskent University in Ankara.
- Elisa Vendemini, promoveert aan de faculteit architectuur en kunst van de Università Iuav di Venezia.

I

Deze indeling is gebaseerd op de vier posities die Tom Avermaete presenteerde in zijn artikel 'The Architect and the Public', waarin hij onderscheid maakte tussen verschillende opvattingen van 'het publieke', om te beschrijven hoe architecten zich daarmee hebben beziggehouden. We hebben een vijfde positie toegevoegd, die van de politicus, om te benadrukken hoe maatschappelijke participatie kan leiden tot de keuze om maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen. Tom Avermaete, 'The Architect and the Public: Empowering People in Postwar Architectural Culture', *HUNCH* 14 (2010).

I. The Architect as Syndicalist

The architect as syndicalist starts from an awareness of the diversity of the public. He/she is particularly concerned with often overlooked or neglected minorities in public administration and debate: indigenous communities, migrant workers, refugees, the queer community and the homeless. The architect as syndicalist makes an effort to organise these groups and strengthen their position in society against the power of the majority to determine the design and use of (public) space. Moreover, the architect as syndicalist is able to learn from these 'other' cultures, to recognise qualities that are often overlooked and explore how they can contribute to a more just, vibrant, robust and inclusive city or society. Blanche Lemco Van Ginkel is clearly a syndicalist: she spoke out in favour of Indigenous people who were relocated because of the transformation of Lake Winnipeg into a hydroelectric reservoir, at least in trying to describe their living environment. Halina Skibniewska's work can also be understood in these terms, especially since, as an architect, she managed to both create more spacious flats and include housing for the disabled in building plans. The architect as syndicalist sees architecture as an expression of social commitment and uses it to draw attention to oppressed and marginalised groups and to defend their rights.

I. De architect als syndicalist

De architect als syndicalist start vanuit het besef van de diversiteit van het publiek. Hij/zij houdt zich in het bijzonder bezig met vaak in het openbare bestuur en debat over het hoofd geziene of verwaarloosde minderheden: inheemse gemeenschappen, arbeidsmigranten, vluchtelingen, de queergemeenschap en dak- en thuislozen. De architect als syndicalist spant zich in om deze groepen te organiseren en hun positie in de samenleving tegenover de macht van de meerderheid om het ontwerp en gebruik van de (openbare) ruimte te bepalen, te versterken. Bovendien is de architect als syndicalist in staat om van deze 'andere' culturen te leren, om kwaliteiten te herkennen die vaak over het hoofd worden gezien en te onderzoeken hoe deze kunnen bijdragen aan een rechtvaardiger, levendiger, robuuster en inclusiever stad of samenleving. Blanche Lemco Van Ginkel is duidelijk een syndicalist: ze sprak zich uit ten gunste van de inheemse bewoners die elders werden gehuisvest vanwege de transformatie van Lake Winnipeg in een hydro-elektrisch stuwmeer, op zijn minst in de poging hun woonomgeving te beschrijven. Ook het werk van Halina Skibniewska kan in deze termen worden opgevat, vooral omdat ze er als architect in slaagde zowel ruimere appartementen te creëren als woningen voor gehandicapten in bouwplannen op te nemen. De architect als syndicalist beschouwt de architectuur als een uiting van maatschappelijke betrokkenheid en gebruikt haar om aandacht te vestigen op onderdrukte en gemarginaliseerde groepen en hun rechten te verdedigen.

I. The Architect as Syndicalist

Ingeborg Waern-Bugge

Felicia Liang

Ingeborg Waern-Bugge (1899-1991) was a Swedish architect, teacher and writer known for her commitment and contribution to improving the domestic conditions of women and the living conditions of the working class. In 1929, Waern-Bugge and Kjerstin Göransson-Ljungman founded their own architectural firm. One of their first projects was a critical examination of the discredited kitchen presented at the 1930 Stockholm-mudstillingen, especially the kitchen intended for the working class. A focused critique of the unsuitability

Ingeborg Waern-Bugge

Felicia Liang

Ingeborg Waern-Bugge (1899-1991) was een Zweedse architect, docent en schrijver die bekend stond om haar betrokkenheid en bijdrage aan de verbetering van de huiselijke omstandigheden van vrouwen en de leefomstandigheden van de werkende klasse. In 1929 richtte Waern-Bugge samen met Kjerstin Göransson-Ljungman een eigen architectenbureau op. Een van hun eerste projecten was een kritisch onderzoek naar de in opspraak geraakte keuken die gepresenteerd was op de Stockholm-mudstillingen van 1930, in het bijzonder de keuken die bedoeld was voor de arbeidersklasse. Uit hun

of the proposed kitchenettes followed from their research; the study emphasised that essential trade-offs are needed to design functional housing. This work led to the publication of *Bostad och hushållsorganisation* (Housing and household organisation) in 1936.

Waern-Bugge was involved in the Hemmens forskningsinstitut (Household Research Institute) and was also actively concerned with women's living conditions. A notable contribution was her proposal for the centre for mothers and children of the Fredrik the First Foundation (1935), which, within the contours of a residential building, introduced a nursery for toddlers. This facility was intended to support working mothers, who lived in this building

Ingeborg Waern-Bugge, daycare in the Stiftelsen Fredrik Een's Memorial Home for Mothers and Children, 1953/
Ingeborg Waern-Bugge, dagopvang in het Stiftelsen Fredrik Een tehuis voor moeders en kinderen, 1953

I. De architect als syndicalist

onderzoek volgde een gerichte kritiek op de ongeschiktheid van de voorge-stelde kitchenettes; het onderzoek benadrukte dat er essentiële afwegingen nodig zijn om functionele woningen te kunnen ontwerpen. Dit werk leidde tot de publicatie van *Bostad och hushållsorganisation* (Woning en huishoudelijke organisatie) in 1936.

Waern-Bugge was betrokken bij het Hemmens forskningsinstitut (huis-houdkundig onderzoeksinstituut) en hield zich daarnaast actief bezig met de leefomstandigheden van vrouwen. Een opmerkelijke bijdrage was haar voorstel voor het centrum voor moeders en kinderen van de stichting Fredrik de Eerste (1935), dat, binnen de contouren van een woongebouw, een kinderdag-verblijf voor kleuters introduceerde. Deze faciliteit was bedoeld om werkende moeders, die in dit bouwblok woonden, te ondersteunen bij de zorg voor het thuisfront.

Meer lezen:

– Ingeborg Waern-Bugge, *Bostad och hushållsorganisation: studie över ett aktuellt rationaliseringsproblem: staden, landet* (Stockholm: Kooperativa förbundets bokförlag, 1936)

– Föreningen för rationell hushållning, *Den förvärsarbetande husmodern* (Stockholm: Kooperativa förbundets bokförlag, 1943)

block, and to ease the challenges they faced.

Further Reading:

– Ingeborg Waern-Bugge, *Bostad och hushållsorganisation: studie över ett aktuellt rationaliseringsproblem: staden, landet* (Stockholm: Kooperativa förbundets bokförlag, 1936)

– Föreningen för rationell hushållning, *Den förvärsarbetande husmodern*, Stockholm: Kooperativa förbundets bokförlag, 1943)

Renée Gailhoustet

Simon Duthoit

Na haar afstuderen aan de École Nationale Supérieure des Beaux-Arts in Parijs in 1961 werkte de Franse architect Renée Gailhoustet (1929-2023), onder invloed van de masculiene idealen van Roland Dubrulle en Jean Renaudie, voornamelijk in Ivry-sur-Seine. Gailhoustet hield zich vanaf de oprichting van haar praktijk in 1964 en parallel aan de periode van grootschalige woningbouw in de voorsteden van Parijs bezig met sociale woningbouw. Tegen het einde van haar carrière ontwierp ze vooral woningen die gekenmerkt werden door een afwezigheid van typologie en een aanwezigheid van terrassen, met name in het Liégat-complex in Ivry. Het royale formaat van de geboden ruimten, de alomtegenwoordigheid van groen en de nabijheid van burelen zijn slechts enkele van de kenmerken van haar 'open' architectuur. Vanuit stedenbouwkundig oogpunt vormen de door haar ontworpen complexen ruimten die 'tussen haakjes' staan: het zijn plekken in de stad die het openbare verkeer niet verstoren, maar het wel mogelijk maken aan de drukte van de stad te ontsnappen.

Gailhoustet heeft lang bepleit dat stadsbewoners met een laag inkomen ook moeten kunnen genieten van een comfortabele woning van hoge kwaliteit. Haar werk oversteeg de grenzen van haar beroep, doordat ze zich ook met maatschappelijke onderwerpen bezighield, vooral in haar rol als woordvoerder van bewoners die overleg voerden met verhuurders en gemeenteraden, of als ze zich uitsprak over de ontwikkeling van stedelijke regelgeving die gebaseerd was op bestaande behoeften. Vaak eiste ze het recht op kwaliteit in de sociale woningbouw op onder verwijzing naar het vrijstaande huis, met een eigen voorgevel, ingang, voortuin en achtertuin, en zo droeg ze bij aan de ontwikkeling van specifieke regelgeving voor sociale woningbouw. Haar feministische ontwerp heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van woonruimte voor mensen die te vaak door de maatschappij worden buitengesloten. Haar menselijkheid en mededogen hebben een groter bewustzijn gecreëerd voor de

I. The Architect as Syndicalist

Renée Gailhoustet

Simon Duthoit

After graduating from the École Nationale Supérieure des Beaux-Arts in Paris in 1961, French architect Renée Gailhoustet (1929-2023) worked mainly in Ivry-sur-Seine, influenced by the masculine ideals of Roland Dubrulle and Jean Renaudie. From the time she founded her practice in 1964 and in parallel to the development of suburban housing in the Paris region, Gailhoustet addressed the question of social hous-

ing. Towards the end of her career, she designed housing models characterised by their lack of typology and their development of garden terraces, notably the Liégat in Ivry. The generosity of spaces that can be appropriated, the omnipresence of plants and the proximity to neighbours are just some of the characteristics of her 'open' architecture. From an urban point of view, the complexes she designed constitute 'parentheses-spaces': they offer an episode in the city that does not disrupt public traffic, while providing an escape from the city's effervescence.

Meer lezen:

– Bénédicte Chaljub, *La politesse des maisons, Renée Gailhoustet, architecte* (Arles: Actes Sud, 2009)

– Emmanuel Laurentin, in: 'Rompre le cloisonnement: Renée Gailhoustet, l'architecte du logement social', *France Culture*, 7 maart 2011, radiofrance.fr/franceculture/podcasts/la-fabrique-de-l-histoire/histoire-des-interieurs-1-4-6680625

ing. Towards the end of her career, she designed housing models characterised by their lack of typology and their development of garden terraces, notably the Liégat in Ivry. The generosity of spaces that can be appropriated, the omnipresence of plants and the proximity to neighbours are just some of the characteristics of her 'open' architecture. From an urban point of view, the complexes she designed constitute 'parentheses-spaces': they offer an episode in the city that does not disrupt public traffic, while providing an escape from the city's effervescence.

Gailhoustet long argued that low-income city dwellers should also be able to enjoy comfortable, high-quality housing. Her work goes beyond the boundaries of her profession by incorporating societal issues, particularly in her role as a spokesperson for residents in discussions with landlords and town councils, and in the development of urban regulations based on current needs. She often used the analogy of a detached house, with its own frontage, entrance, front garden and back garden, when claiming the right to quality in social housing and contributed as such to the evolution of specific social housing regulations. Her feminist design has contributed to creating living areas for people who are too often excluded from society. Her humanity and compassion have claimed awareness for the quality of the differences of people situated on the margins of society.

Translation from French to English:
Véronique Patteeuw

Further Reading:

– Bénédicte Chaljub, *La politesse des maisons, Renée Gailhoustet, architecte* (Arles: Actes Sud, 2009)

– Emmanuel Laurentin, in: 'Rompre le cloisonnement: Renée Gailhoustet, l'architecte du logement social', *France Culture*, 7 March 2011, radiofrance.fr/franceculture/podcasts/la-fabrique-de-l-histoire/histoire-des-interieurs-1-4-6680625

Renée Gailhoustet, Le Liégat, Ivry, 1971-1986

I. De architect als syndicalist

Luzia Hartsuyker-Curjel

Hans Teerds

Uitgedaagd door de krappe woningwet-woningen in Nederland, richtte Luzia Hartsuyker (1926-2011) zich op de ontwikkeling van zogenaemde 'open' woningplattegronden, zonder duidelijke scheidingswanden en voorzien van vides. Deze plattegronden waren 'vrouwvriendelijker', stelde ze, mede gebaseerd op haar eigen ervaring. In 1963 richtte ze samen met haar man Emilio Hartsuyker een bureau op. Samen ontwierpen en bouwden ze enkele vooruitstrevende woongebouwen, zoals de Zonnetrap in Rotterdam en Cannenburg in Amsterdam. De opbouw van deze complexen is niet alleen gebaseerd op de open woningplattegrond, maar ook op hun stedenbouwkundige modellen Biopolis en Hydropolis, die ze samen hadden ontwikkeld als kritiek op de modernistische benadering van de stad. In oplopende woonlagen zijn in deze modellen alle functies opgenomen en geïntegreerd: (openbaar) vervoer,

Luzia Hartsuyker-Curjel

Hans Teerds

Challenged by the cramped conditions of Dutch council housing, Luzia Hartsuyker (1926-2011) focused on the development of so-called 'open' layouts characterised by the absence of clear partitions and atria. Based in part on her own experience, she argued that these layouts were more 'woman-friendly'. In 1963, she set up a firm with her husband Emilio Hartsuyker. Together, they designed and built several progressive housing complexes, including the Zonnetrap in Rotterdam and Cannenburg in Amsterdam. The structure of these complexes is not only based on the open floor plan, but also on the couple's urban design models, Biopolis and Hydropolis, which they developed together as a critique of the modernist approach to the city. In ascending residential levels, these models incorporated and integrated all functions: (public) transport,

werken, recreatie en wonen. Later in haar carrière ontwierp Hartsuyker meerdere andere vooruitstrevende woonmodellen als kritiek op de standaard Nederlandse plattegrond, die ze weinig flexibel vond en bovendien niet als een tegemoetkoming aan veranderende samenlevingspatronen beschouwde. Bij de Stichting Vrouwen Bouwen Wonen, een organisatie die de positie van vrouwen in de bouw en architectuur wilde verbeteren, presenteerde ze deze plattegronden als expliciet 'vrouwvriendelijk'. Haar werk heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de diversificatie van het Nederlandse woonlandschap.

Meer lezen:

– Wies van Moorsel en Dorothee Segaar-Höweler, *Enrico Hartsuyker and Luzia Hartsuyker-Curjel: Modellen voor nieuwe woonvormen* (Rotterdam: Stichting Bonas, 2008)

Luzia Hartsuyker and the coordination group of the 'civilian hospital for women' project, 1988/
Luzia Hartsuyker en de coördinatiegroep van het project 'burgerziekenhuis voor vrouwen', 1988

I. The Architect as Syndicalist

Cini Boeri

Annamaria Prandi

work, leisure and living. Later in her career, Hartsuyker developed several other progressive housing models as a critique of the standard Dutch floor plans, which she found inflexible and unable to accommodate changing residential patterns. At Stichting Vrouwen Bouwen Wonen, a foundation dedicated to improving the position of women in construction and architecture, she presented these floor plans as explicitly 'woman-friendly'. Her work made an important contribution to the diversification of the Dutch housing landscape.

Further Reading:

– Wies van Moorsel and Dorothee Segaar-Höweler, *Enrico Hartsuyker and Luzia Hartsuyker-Curjel: Modellen voor nieuwe woonvormen* (Rotterdam: Stichting Bonas, 2008)

Cini Boeri (1924-2020) was een Milanese architect die in 1951 afstudeerde aan de Politecnico di Milano. In 1963 opende ze haar eigen atelier. De objecten die haar beroemd maakten, waaronder de zitmeubels Bobo, Pecorelle en Botolo, onthullen haar anti-elitaire kijk op de architectuur. Ze nam binnen de Italiaanse cultuur een progressieve positie in, vooral door haar nieuwe en feministische herinterpretatie van de woningplattegrond. In haar opvallende architectonische ontwerpen voor Casa La Rotonda, Casa Bunker en Casa nel Bosco was er altijd plaats gemaakt voor een 'persoonlijke ruimte' waarnaar Virginia Woolf in 1929 verwees, toen ze schreef: 'A woman must have money and a room of her own if she is to write fiction.'² Boeri stelde dat in de architectuur, net als in het leven, iets delen altijd samen moet gaan met onafhankelijkheid. Haar huizen boden daarom zowel plekken waarin men zich terug kon trekken, als ruimten waarin men het leven en ervaringen kon delen.

Cini Boeri

Annamaria Prandi

Cini Boeri (1924-2020) was a Milanese architect who graduated from the Politecnico di Milano in 1951. She opened her own studio in 1963. The objects that made her famous, including the Bobo and Pecorelle armchairs and the Botolo chairs, reveal her anti-elitist view of the architectural discipline. She played a progressive role in Italian culture, especially by offering new and feminist interpretations of domestic spaces. Moreover, her striking architectural designs for Casa La Rotonda, Casa Bunker and Casa nel Bosco provided the kind of private space that Virginia Woolf referred to in 1929 when she wrote: 'A woman must have money and a room of her own if she is to write fiction.' She argued that, in architecture as in life, sharing must always go hand in hand with independence. Her houses offered spaces of individual privacy as well as places of shared life and experience. In a radical project for the

Cini Boeri, Casa Bunker, 1972, plan/ plattegrond

I. De architect als syndicalist

In een radicaal project voor de tentoonstelling 'The Domestic Project' voor de triennale van Milaan (1986) bood ze het koppel twee slaapkamers aan en noemde ze de keuken 'een gedeelde verantwoordelijkheid'. Haar handboekje *Le dimensioni umane dell'abitare* (1980) stelde bovendien als eerste in Italië de vraag of de woning(plattegrond) niet moest worden aangepast aan de veranderende maatschappij.

De positie die Boeri innam vertegenwoordigde haar moeizame strijd om als vrouw en als architect haar plaats in te nemen in de maatschappij van die tijd. Boeri's ideeën over het huiselijke domein zijn vandaag de dag nog steeds interessant, omdat we ons ook nu nog kunnen afvragen of we wel in staat zijn om onszelf van een eigen kamer te verzekeren.

Meer lezen:

- Cini Boeri, *Le dimensioni umane dell'abitare* (Milaan: Franco Angeli, 1980)
- Cecilia Avogadro (red.), *Cini Boeri architetto e designer* (Milaan: Silvana Editoriale, 2004)

2

Virginia Woolf, *A Room of One's Own* (Londen: Hogarth Press, 1935 [1929]), 6.

exhibition 'The Domestic Project' at the Triennale of Milan (1986), she offered a couple two bedrooms and presented the kitchen as a space of 'shared responsibility'; in her small manual *Le dimensioni umane dell'abitare* (1980) she was the first in Italy to raise the question of whether the home should adapt to changing society.

The positions she took represented her uphill struggle to find her place, as a woman and as an architect, in the society of the time. Boeri's idea of the domestic realm is still compelling today, as we continue to ask ourselves whether we have been able to secure a space of our own.

Further Reading:

- Cini Boeri, *Le dimensioni umane dell'abitare* (Milan: Franco Angeli, 1980)
- Cecilia Avogadro (ed.), *Cini Boeri architetto e designer* (Milan: Silvana Editoriale, 2004)

2

Virginia Woolf, *A Room of One's Own* (London: Hogarth Press, 1935 [1929]), 6

Cini Boeri, Casa Bunker, 1972

Building Diplomacy: The Work of Ruth Rivera Marín

Elena Palacios Carral

Ruth Rivera Marín's (1927-1969) contribution to the furtherment of architecture culture and practice in Mexico occurred in a relatively brief period during the middle of the twentieth century. The country was struggling to reconcile a pre- and post-colonial identity with the adoption of modernist values. However, little is known and understood about Marín's lasting influence. Born in 1927 to actress and writer Guadalupe Marín, and muralist painter and political leader Diego Rivera, it is easy to see how Rivera Marín's preoccupations would be influenced by the project that her family and their contemporaries had initiated in the 1920s. This was a project that aimed to bridge the divide between pre-Hispanic culture and the incoming modernist ideals, but her approach proved to involve great tensions. Despite the privilege of her birth and her access to the corresponding network, Rivera Marín was operating in an almost entirely male environment where diplomacy would emerge as her modus operandi. This diplomatic dexterity allowed her to bring together the sometimes conflicting notions of tradition and modernity, and to find compromises for a wide range of people, ideas and voices. It is this diplomacy that has led some scholars to describe her as a *gestora institucional* (institutional manager).¹ Indeed, the work of Rivera Marín as an architect has been characterised less by architectural design, and more by her role as an institutional manager and a diplomat. To most people, perhaps this sounds mundane and bureaucratic, at odds with the image of the creative heroism usually associated with the practising architect, yet her work has had a provocative and remarkable influence on the development of the Mexican built environment.

The ambitions of Rivera Marín were evident early on in her education. She studied architecture at the Escuela Superior de Ingeniería y Arquitectura (ESIA) of the Instituto Politécnico Nacional in Mexico City. As the daughter of two prominent Mexican cultural figures, Rivera Marín's more obvious choice would have been to attend the Academy of San Carlos, the Art and Architecture School at the Universidad Nacional Autónoma de México (UNAM), at which the majority of acclaimed architects in Mexico were taught. She was the first woman architect to graduate from the newly founded ESIA.² ESIA was an attempt to restructure an existing school for builders, initiated in 1932 by her future collaborator, architect and painter Juan O'Gorman. This was in response to a demand by students from the former Escuela Nacional de Maestros Constructores (National School of Builders) to restructure their school in a way that would enable future graduates to

1

Sheila Espinosa, personal communication on Zoom, 2 February 2023, and Ana Elena Mallet, personal communication on Zoom, 24 February 2023.

2

The Academy of San Carlos was absorbed by the UNAM.